

УДК 336.71

Іщенко О.О.

*асистент кафедри економічної теорії та конкурентної політики
Київського національного торговельно-економічного університету***РЕЙТИНГОВІ СИСТЕМИ МОНІТОРИНГУ ТА ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКУ**

У статті визначено сутність рейтингової оцінки банківської установи. Досліджено рейтингові системи моніторингу та оцінки фінансової стійкості банку, які розробляються як державними наглядовими за банками органами, так і незалежними вітчизняними та міжнародними рейтинговими агентствами. Здійснено деталізацію акронімів назв рейтингових систем. Визначено переваги та недоліки аналізованих рейтингових систем.

Ключові слова: фінансова стійкість банку, інструменти оцінки фінансової стійкості банку, рейтингові системи, рейтингові агентства, дистанційна та недистанційна оцінка фінансової стійкості банку.

Ищенко А.А. РЕЙТИНГОВЫЕ СИСТЕМЫ МОНИТОРИНГА И ОЦЕНКИ ФИНАНСОВОЙ УСТОЙЧИВОСТИ БАНКА

Определена сущность рейтинговой оценки банковского учреждения. Исследованы рейтинговые системы мониторинга и оценки финансовой устойчивости банка, которые разрабатываются как государственными надзорными за банками органами, так и независимыми отечественными и международными рейтинговыми агентствами. Осуществлена детализация акронимов названий рейтинговых систем. Определены преимущества и недостатки рассматриваемых рейтинговых систем.

Ключевые слова: финансовая устойчивость банка, инструменты оценки финансовой устойчивости банка, рейтинговые системы, рейтинговые агентства, дистанционная и недистанционная оценка финансовой устойчивости банка.

Ishchenko O.O. RATING SYSTEMS FOR MONITORING AND ASSESSING OF BANK'S FINANCIAL STABILITY

In this article is determined the essence of bank's rating assessment. Investigated the rating systems for monitoring and assessing of bank's financial stability, which were developed by government supervising authorities and independent national and international rating agencies. Detailed the acronyms of rating's systems titles. Defined advantages and disadvantages of the analyzed rating systems.

Keywords: financial stability of the bank, assessment's tools for the financial stability of the bank, rating systems, rating agency, remote and non-remote assessing of the financial stability of the bank.

Постановка проблеми. Одним з найважливіших завдань у системі фінансового менеджменту є своєчасна діагностика ймовірності настання кризового стану банку. Це дає змогу розробити план адекватних дій з метою покращення його фінансового стану. У забезпеченні такою інформацією зацікавлені представники управлінської ланки та засновники банку, регулятивний орган та зовнішні користувачі. Для банку важливим є вибір з існуючих або розробка власних інструментів раннього попередження на основі інсайдерської та публічної інформації, використання яких дозволяло б оцінити рівень стійкості банківської установи. Зовнішні користувачі зацікавлені у можливості здійснення такої оцінки дистанційно в умовах обмеженості інформації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням існуючих, вдосконаленням та розробкою нових інструментів оцінки фінансової стійкості банку займаються такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як М. Бобрик [1], В. Вовк [2], Є. Гіленко [3], О. Дзюблюк [4], Ю. Дмитрик [2], О. Заруцька [5], Т. Зегхуди [6], Я. Клаас [7], В. Коваленко [8], О. Крухмаль [8], В. Марцин [9], Д. Меар [10], Р. Михайлюк [4], О. Федорова [3] та інші.

Постановка завдання. У вітчизняній та світовій практиці існує досить багато загальноновизнаних інструментів моніторингу та оцінки фінансової стійкості, що можуть бути використані наглядовим за банками органом країни та банками. Крім того, діють власні методики банків та рейтингових агентств. Типи інструментів оцінки фінансової стійкості банку можна класифікувати наступним чином: 1) рейтингові системи; 2) системи аналізу фінансових коефіцієнтів та однорідних груп; 3) статистичні моделі раннього передбачення; 4) системи комплексної оцінки; 5) інструменти макро- та мікропруденційного аналізу. Метою даної статті є дослідження рейтингових систем моніторингу та оцінки фінансової стійкості, визначення їх основних недоліків та переваг.

Виклад основного матеріалу дослідження. Рейтингова оцінка банківської установи, як зазначається у розпорядженні Кабінету міністрів України «Про схвалення Концепції створення системи рейтингової оцінки регіонів, галузей національної економіки, суб'єктів господарювання» № 208-р від 01.04.2004 р., характеризує ступінь її платоспроможності та фінансової стійкості, здатність своєчасно та в повному обсязі виплачувати відсотки та основну суму за борговими зобов'язаннями.

Інформаційними джерелами для проведення такого аналітичного дослідження виступають бухгалтерська звітність, результати інспекційних перевірок наглядовим органом відокремлених структурних підрозділів та банку в цілому, висновки незалежних аудиторських фірм, дані експертних оцінок. У процесі проведення рейтингової оцінки здійснюється перевірка відповідності нормативів та показників встановленим граничним значенням, аналізується рівень

Таблиця 1

Рейтингові системи моніторингу та оцінки фінансової стійкості банку

Тип рейтингової системи	Назва інструменту	Країна, що впроваджує	Рік впровадження
1. Дистанційні системи банківського нагляду	CAEL	США	1985
	PATROL	Італія	1993
	ORAP	Франція	1997
2. Недистанційні (внутрішні) системи банківського нагляду	CAMELS	США	1980
	BOPEC	США	1987
	CAMEO	США	1988
	PEARLS	США	1990
	CAMEL	Австрія	1995
CAMELS	Україна	2002	
CAMEL	Росія	2008	

Джерело: складено автором на основі джерел: [11-25]

Таблиця 2
Розшифрування акронімів назв рейтингових систем моніторингу та оцінки фінансової стійкості

Назва системи (акронім)	Компоненти акроніму	Переклад компонентів акроніму
BOPEC	з англ. Bank subsidiaries covered by the bank deposit insurance fund, Other subsidiaries, Parent company, Earnings, Capital	Дочірній банк, забезпечений банківським страховим фондом, інші небанківські дочірні компанії, материнська компанія, доходи, капітал
CAEL, CAMEL, CAMELS	з англ. Capital adequacy, Asset quality, Management factors, Earnings, Liquidity, Sensitivity to market risk	Адекватність капіталу, якість активів, фактори управління, доходи, ліквідність, чутливість до ринкового ризику
CAMEO	з англ. Capital, Asset quality, Management, Earnings, Operations and internal controls	Капітал, якість активів, управління, доходи, операції та внутрішній контроль
ORAP	з фран. Organisation et Renforcement de l'Action Prriverve	Зміцнення організації та попереджувальні заходи
PATROL	з італ. PATrimonio, Redditivita, Rischiosita, Organizzazione, Liquidita	Капітал, рентабельність, кредитний ризик, організація, ліквідність
PEARLS	з англ. Protection, Effective financial structure, Asset quality, Rates of return and cost, Liquidity, Signs of growth	Захист, ефективність структури фінансів, якість активів, норма прибутку та витрати, ліквідність, ознаки зростання

Джерело: складено автором на основі джерел: [11-25]

ефективності управління активами та пасивами, ризиками та організацією в цілому. Результатом такої оцінки є підсумковий рейтинг, який дозволяє визначити місце банку у банківському секторі порівняно з іншими, здійснивши попереднє ранжування за ступенем прояву заданої аналізованої ознаки в залежності від типу та цілей рейтингу.

Перелік рейтингових систем моніторингу та оцінки фінансової стійкості банку наведено у табл. 1.

Назва кожної з наведених вище систем складається з початкових літер елементів, що підлягають моніторингу та оцінці для дослідження фінансової стійкості установи. Деталізацію акронімів нами наведено у табл. 2.

Розглянемо детальніше кожен систему моніторингу та оцінки фінансової стійкості банку з зазначених у табл. 1. Найвідомішою в світі рейтинговою системою недистанційного типу для оцінки стійкості банків є *CAMELS* [11, с. 1855-1856]. Системою передбачено аналіз таких груп показників, як достатність капіталу, якість активів, фактори управління, доходи, ліквідність та чутливість до ринкового ризику. Ця система відрізняється від більш ранньої розробки *CAMEL* наявністю додаткового «S»-компонента (чутливість до ринкового ризику). Аналіз показників банківської діяльності за названою системою дозволяє оцінити загальний стан банківської установи, визначити пріоритети її розвитку, виявити слабкі місця та можливі загрози рівню її стійкості.

Перевагою *CAMELS* є комплексний підхід до всебічного аналізу діяльності банку, враховуючи вплив організації управління та ринкових ризиків

на функціонування банку. Оскільки системою визначені основні принципи та правила оцінки в цілому, користувачів приваблює її гнучкість, що полягає у можливості вибору складу набору показників в залежності від поставлених цілей. Система дозволяє наглядовим органам ранжувати банки за рівнем їх стійкості та приймати відповідні рішення щодо необхідності втручання. Система *CAMELS* на сьогоднішній день відповідає основним базельським принципам та слугує орієнтиром для вдосконалення або розробки власної системи наглядовими органами у багатьох країнах. Її переваги зумовили значне поширення у світі. Так, наприклад, ця система адаптована з урахуванням відповідних національних особливостей банківської системи та використовується у таких країнах, як Австрія, Росія, Польща, Україна, Чехія та інші. В адаптованих системах немає принципової відмінності, оскільки різниця полягає лише у переліку факторів, що досліджуються в рамках аналізу кожного компонента системи.

Рейтингова система *CAMEO* подібна до *CAMEL*. Компонент «L» в ній було замінено на «аналіз операцій та внутрішній контроль», залишаючи на розсуд контролюючого органу можливість аналізу також і рівня ліквідності банку [12]. Дистанційна система рейтингу *CAEL* [13, с. 19], на відміну *CAMEL*, не містить «M»-компонент, який не може бути досліджений та оцінений без доступу до інсайдерської інформації банку. В основу розрахунку підсумкового рейтингу покладено систему вагових коефіцієнтів. Через неможливість виявлення та дослідження взаємозв'язків між окремими компонентами, *CAEL* була замінена на статистично обґрунтовану систему *SCOR* [13, с. 19]. Нова система дозволила не лише аналізувати поточні значення показників, але й розглядати їх в динаміці та робити відповідні прогнози.

Рейтингові системи *BOPEC*, *PATROL*, *ORAP* за своєю суттю та способом виведення проміжних та підсумкового рейтингів є схожими до системи *CAMEL*. В рамках системи *BOPEC* [14, с. 8], розробленої для оцінки стійкості банківських холдингів, досліджуються дочірній банк, інші небанківські дочірні компанії, материнська компанія, консolidовані доходи та консolidована достатність капіталу. Використання італійської рейтингової системи дистанційного типу *PATROL* [13, с. 3-4] передбачає дослідження фінансового стану банку та його здатності до функціонування у змодельованій стресовій ситуації: раптовий відтік коштів клієнтів й міжбанківських депозитів та збільшення частки вкладених у кредити коштів. В рамках французької системи багатофакторного аналізу *ORAP* [13, с. 4-5] досліджуються 14 компонентів, що поділені на п'ять груп: пруденційні нормативи (капітал, ліквідність, великі ризики, достатність капіталу), балансова та позабалансова діяльність (якість активів, негативно класифіковані кредитів та сформовані під них резерви), ринковий ризик, прибуток (операційний прибуток, дослідження статей нерегулярних доходів та витрат, рентабельність активів) та якісні критерії (акціонери, управління, внутрішній контроль). Американська рейтингова система *PEARLS* [13, с. 5-6] розроблена для моніторингу фінансової стійкості кредитних спілок. Перевагою системи є те, що у ході її використання рівень прибутковості розглядається разом з іншими ключовими показниками – сукупними активами, обсягом наданих кредитів та залучених депозитів, обсягом зовнішніх кредитів, портфелями акцій, статутним капіталом та приналежністю до акціонерів.

Окрім рейтингових систем, розроблених державними наглядовими органами, оцінку фінансової стійкості банків здійснюють також незалежні рейтингові агентства. Авторитетними та найвідомішими є *міжнародні рейтингові агентства* Fitch Ratings, Moody's Investor Service, Standart & Poor's. Методики визначення рейтингу таких агентств враховують як ендогенні, так і екзогенні фактори впливу на стійкість банку. Так, наприклад, методика визначення банківських рейтингів фінансової стійкості BFSR [15], що використовується агентством Moody's, передбачає дослідження таких груп показників як ринкова позиція, ризик, регулятивне та операційне середовище, фундаментальні фінансові показники. Банк розглядається як складова фінансової системи, й агентством досліджується можливість надання фінансової підтримки з боку материнської компанії, акціонерів, корпоративних союзів, регіональної та місцевої адміністрації, уряду. В результаті аналізу рейтинг фінансової стійкості може бути підвищено. Даною методикою не оцінюється ймовірність своєчасного погашення банком своїх зобов'язань та не враховуються ризики, що пов'язані з діяльністю уряду і можуть вплинути на здатність банку виконувати свої фінансові зобов'язання у національній та іноземній валютах. При цьому враховуються фактори ризику, властиві операційному середовищу, в якому функціонує банк (стабільність та перспективи економіки в цілому, структуру та стійкість фінансової системи, якість банківського регулювання та нагляду).

Найбільш відомими *російськими рейтинговими агентствами* є «Национальное Рейтинговое Агентство», «Рейтинговое агентство АК&М», «Рус-Рейтинг», «Експерт РА», Moody's Interfax Rating Agency. Рейтинги, визначені «Национальным Рейтинговым Агентством» [16], офіційно визнаються як регуляторами фінансового ринку, так і компаніями-учасниками. Агентство розраховує рейтинг фінансової стійкості банків аналогічно до системи CAMEL. Напротывагу цій методиці агентством «Рус-Рейтинг» [17] показники оцінки рівня менеджменту розглядаються у групі нефінансових показників (склад власників банку, якість корпоративного управління, ринкові позиції, нефінансові ресурси та ризики), а серед фінансових додатково розглядають стійкість зобов'язань та чутливість до фінансових ризиків. Методика визначення рейтингу кредитоспроможності банку «Рейтингового агентства АК&М» [18] ґрунтується на аналізі формалізованих та неформалізованих показників, що чинять вплив на спроможність банку до виконання своїх фінансових зобов'язань. В рамках методики здійснюється аналіз таких груп факторів як позиція банку на ринку фінансових послуг, структура акціонерного капіталу та якість управління, ефективність його основної діяльності, капітал банку, зобов'язання та активи, ліквідність банку, характеристика фінансового активу. На наш погляд, цікавим є виокремлення останньої групи показників, що використовується для визначення рейтингу конкретного фінансового активу, адже високий рейтинг активу може бути гарантією виконання за їх рахунок зобов'язань у майбутньому.

Вітчизняні незалежні рейтингові агентства можуть бути як уповноваженими державою на здійснення рейтингових оцінок, так й не уповноваженими. На початку 2014 р. до Державного реєстру уповноважених рейтингових агентств Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку було включено шість рейтингових агентств: ТзОВ «Рейтингове агентство «Експерт-рейтинг», ТзОВ

«Рейтингове агентство «ІВІ-Рейтинг», ТзОВ «Кредит-Рейтинг», ТзОВ «Рюрік», ТзОВ «РА «Стандарт рейтинг», ТзОВ «Українське кредитно-рейтингове агентство». Рейтинговим агентством «Стандарт рейтинг» [19] для оцінки надійності вітчизняних банків адаптовано зарубіжну методику CAMELS з урахуванням особливостей функціонування вітчизняних банків та рівня доступності інформації про діяльність банків. Методика ТзОВ «Рюрік» [20, с. 3-11] передбачає комплексний аналіз внутрішніх та зовнішніх факторів впливу на діяльність банку, серед яких виділено сім груп: загальна інформація про банк, стан банківської системи України, аналіз та оцінка якості активів банку, аналіз та оцінка якості зобов'язань банку, аналіз власного капіталу банку, аналіз фінансових результатів банку, характеристика емісії облігацій банку та фінансовий аналіз випуску облігацій. Результатом аналізу є визначення кредитного рейтингу банку згідно Національної рейтингової шкали, затвердженої Постановою Кабінету міністрів України № 665 від 26.04.2007 р. Рейтингове агентство «Українське кредитно-рейтингове агентство» [21], визначаючи кредитний рейтинг банку, досліджує фінансову стійкість, можливість отримання фінансової підтримки, регуляторне та операційне середовище. За змістом такий підхід є схожим до застосовуваного міжнародним рейтинговим агентством Moody's.

Існують методики розрахунку рейтингу стійкості банку, що пропонуються *неуповноваженими державою організаціями*: аналітичним порталом «Вкладчик.In.UA», журналом «Деньги», фінансовим порталом «Мінфін», інвестиційною компанією «Dragon Capital» та іншими. Журналом «Деньги» [22, с. 19] рейтинг надійності банку розраховується на основі аналізу адекватності регулятивного капіталу, співвідношення регулятивного капіталу до сукупних активів, поточної ліквідності, максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента, аналізу великих кредитних ризиків, розривів між статутним та регулятивним капіталом, рентабельності активів. Фінансовий портал «Мінфін» [23] здійснює рейтингування банків, виходячи з аналізу таких двох груп факторів як стійкість банку до стресів (досліджується вплив якості активів, фондування, прибутковості, ліквідності, достатності капіталу, масштабу діяльності) та лояльності вкладників (аналізуються частка банку на ринку роздрібних депозитів, абсолютне зростання роздрібною портфеля вкладів за квартал, відносне зростання роздрібною портфеля вкладів за квартал, досвід роботи на ринку та платіжна репутація банку).

Особливістю державних рейтингів, на відміну від недержавних, є їх закритість, тобто дані не підлягають оприлюдненню. Оскільки рейтинги є одним з потужних засобів формування суспільної думки про діяльність банків, публікація результатів здійсненого рейтингування хоча й сприяла б прозорості діяльності банківської системи, але могла би спричинити хвилювання у суспільстві в разі віднесення досліджуваного банку до груп несприятливого фінансового стану.

Набувають популярності *«народні» рейтинги* стійкості банку, розміщені у мережі Інтернет на спеціалізованих аналітичних порталах, таких, наприклад, як український банківський портал banker.ua та інформаційний портал banki.ua. Рейтингування здійснюється шляхом online-голосування. На нашу думку, такі рейтинги є досить суб'єктивними, адже оцінювання здійснюється користувачами виходячи з чуток, відгуків або власного досвіду співпраці з бан-

ком, який може мати негативний характер через недостатній рівень професіоналізму банківських працівників.

Розробка рейтингових систем є предметом дослідження вітчизняних науковців [24; 25]. Наприклад, у [24, с. 34] вченими було запропоновано модель рейтингової оцінки фінансової стійкості банку з іноземним капіталом RAFINS, в основу якої покладені компоненти системи CAMELS. Влучними, на наш погляд, є пропозиції вчених щодо додаткового дослідження стану материнської компанії як джерела безпосередньої фінансової підтримки. Система комплексної оцінки банку ПУСКО [25] схожа на рейтингову систему CAMEL. Метою використання системи є ранжування банків за принципом «кращий-гірший», але вченими не зазначено підсумкові характеристики, що відповідають отриманому в результаті рейтингування балу.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, рейтингові системи є загально визнаним інструментом моніторингу та оцінки фінансової стійкості, який забезпечує наглядові органи та учасників фінансового ринку необхідною інформацією щодо стану банку та його місця на ринку фінансових послуг. Найбільш дієвими, на нашу думку, є системи, які дозволяють не лише здійснювати порівняння банків між собою, але й аналізувати відповідні тенденції у банківському секторі. Використання рейтингових систем недистанційного типу дозволяє користувачу більш точно оцінити ступінь фінансової стійкості банку, оскільки аналізується також додаткова інформація про внутрішній стан банку. Користувачі дистанційних систем мають звертати увагу на ймовірність похибки, що може бути викликана відсутністю доступу до інсайдерської інформації, використання якої є необхідною для оцінки якості окремих аспектів діяльності банку, та використанням недостовірних, не підтверджених контролюючими органами або аудиторськими компаніями даних.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бобрик М.А. Модели и методы оценки финансовой устойчивости коммерческих банков / М.А. Бобрик // Банковское дело. – 2013. – № 3. – С. 53-56.
2. Вовк В. Діагностування кризи з боку центральних банків: зарубіжний та вітчизняний досвід / В. Вовк, Ю. Дмитрик // Вісник Національного банку України. – 2013. – № 3. – С. 20-25.
3. Федорова Е.А. Применение моделей бинарного выбора для прогнозирования банкротства банков / Е.А. Федорова, Е.В. Гилленко // Экономика и математические методы. – 2013. – Т. 49. – № 1. – С. 106-118.
4. Дзюблюк О.В. Фінансова стійкість банків як основа ефективного функціонування кредитної системи : монографія / О.В. Дзюблюк, Р.В. Михайлюк. – Тернопіль, 2009. – 318 с.
5. Заруцька О.П. Відображення фінансового стану банків України за картою Кохонена / О.П. Заруцька // Вісник Національного банку України. – 2009. – № 10. – С. 12-19.
6. Zaghoudi T. Bank Failure Prediction with Logistic Regression / T. Zaghoudi // International Journal of Economics and Financial Issues. – 2013. – Vol. 3, № 2. – P. 537-543 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.econjournals.com/index.php/ijefi/article/view/442/pdf>.
7. Клаас Я.А. Современные подходы к оценке финансовой устойчивости кредитной организации / Я.А. Клаас // Банковское дело. – 2012. – № 8. – С. 60-64.
8. Коваленко В.В. Оцінка фінансової стійкості банківської установи для розробки антикризової стратегії її діяльності / В.В. Коваленко, О.В. Крухмаль // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 12. – С. 95-108.
9. Марцин В.С. Особливості фінансово-кредитної діяльності банку з використанням рейтингової системи / В.С. Марцин // Фінанси України. – 2006. – № 11. – С. 68-76.
10. Mare D.S. Predicting small bank failures using macroeconomic factors / D.S. Mare [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.globalcube.net/clients/eacb/content/medias/events/research_awards_2012/Article_DM.pdf.
11. Commercial Bank Examination. Manual / Division of Banking Supervision and Regulation. Board of Governors of the Federal Reserve System. – Washington, 1994. – 1878 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.federalreserve.gov/boarddocs/supmanual/cbem/cbem.pdf>.
12. Rating System For International Examinations / Board of Governors of The Federal Reserve System. – Washington, 1990 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.federalreserve.gov/boarddocs/srletters/1990/sr9021.htm>.
13. Sarker A.A. CAMELS Rating System in the Context of Islamic Banking: A Proposed 'S' for Shariah Framework / A.A. Sarker [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ibtra.com/pdf/journal/v2_n2_article4.pdf.
14. Sahajwala R. Supervisory Risk Assessment and Early Warning Systems / R. Sahajwala, P. Van den Bergh // Basel Committee on Banking Supervision. Working Paper. – Basel, 2000. – № 4. – 53 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bis.org/publ/bcbw_wp04.pdf.
15. Moody's Investor Service. Методология присвоения банковских рейтингов по глобальной шкале [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.moody.com/sites/products/TopicAttachments/GBRM/SP7485_Global%20Bank%20RM_brochure_Ru_final.pdf.
16. Методики. Рейтинг финансовой устойчивости банков (Национальное Рейтинговое Агентство) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rating.rbc.ru/category.shtml?method/32342528>.
17. Рейтинговое агентство «Рус-Рейтинг». Методология присвоения кредитного рейтинга российским кредитным организациям. Основные положения [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rusrating.ru/images/stories/doc/metodika-banki.pdf>.
18. Рейтинговое агентство АК&М. Методика определения рейтинга кредитоспособности банков [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.akm.ru/rus/ra/metodic2.pdf>.
19. РА «Стандарт-Рейтинг». Рейтинговая система оценивания надежности украинских банков за публичную информацию / Урядовий кур'єр. – 2011. – № 2. – 26 травня 2011 р. – С. 16 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.standard-rating.com/data/upload/StaffArticles/UK25052011.pdf>.
20. НРА «Рюрик». Методика рейтингового оценивания для коммерческих банков. – Київ, 2012. – 13 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rurik.com.ua/documents/methodology/metod_banks_Cut_final.pdf.
21. Рейтинговое агентство «Украинское кредитно-рейтинговое агентство». Методология определения кредитного рейтинга банка. Основные положения [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ucra.com.ua/var/upload/files/file/metodology_bank.pdf.
22. Буруль Е. Банки топ-50. Рейтинг надежности-2013 / Е. Буруль // Деньги. – 2014. – № 03(245). – С. 16-23.
23. Корнилюк Р. Рейтинг устойчивости банков. Методика финансового портала «Мінфін» / Р. Корнилюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://minfin.com.ua/banks/rating/method>.
24. Фурсова В. Рейтинговая система оценки финансовой стабильности банков с иноземным капиталом как инструмент повышения надежности банковской системы / В. Фурсова, О. Каширина // Вісник НБУ. – 2011. – № 9. – С. 33-41.
25. Савченко Т. Публічна система комплексної оцінки діяльності банків як інструмент підвищення якості інформації про банки / Т. Савченко // Вісник Національного банку України. – 2006. – № 10. – С. 40-45.